

246/E/12 P.153

Muz
1534

MAGYAR - LENGYEL KÖNYVTÁR
BIBLIOTHECA HUNGARO-POLONICA
7. SZÁM

LENGYELORSZÁG

ÉS AZ

ANJOUK

IRTA
DR. BÁRÓ NYÁRY PÁL

A MAGYAR MICKIEWICZ TÁRSASÁG KIADÁSA

A DANUBIA RT. FŐBIZOMÁNYA
BUDAPEST, 1938

P.150

MAGYAR - LENGYEL KÖNYVTÁR
BIBLIOTHECA HUNGARO-POLONICA

SZERKESZTI: PALÓCZI EDGÁR
BUDAPEST V, SZÉCHENYI-U. 1.

MEGJELENTEK

1. Palóczy Edgár: Woroniecki Korybut Miecislav herceg.
2. Kertész János: Hungaria et Polonia. Magyar-lengyel kapcsolatok bibliográfiája.
3. Palóczy Edgár: Lengyel királyok Magyarországon.
4. Olay Ferenc: A lengyel-magyar kulturális egyezmény és a két nemzet barátsága.
5. Kertész János: Lengyelország és az Andrássyak.
6. Kertész János: Horthy Miklós kormányzó lengyelországi útja.
7. Báró Nyáry Pál: Lengyelország és az Anjouk.

ELŐKÉSZÜLETBEN

8. Erdeős László: A lengyel légiók Magyarországon (1848/49-ben).
9. Veress Endre: A mecénás Báthory István király.
10. Palóczy Edgár: Mickiewicz Ádám élete és munkái.
11. Vitéz Galánthay Glock Tivadar: Szent Kinga.

TERVBEVETTEK

12. Jaroszevska Boleslawa: Jagiellonka na tronie węgierskim.
13. Palóczy Lipót: Zur Ethnographie Polens. Lengyelország néprajzához (1871).
14. Lengyel vonatkozású emlékművek Magyarországon.
15. Lengyel hőseink az 1848/49-i szabadságharcban.
16. A lengyel barátság a magyar költészetben.
17. Lengyel nemes családok Magyarországon.
18. Magyarok Danckában, stb. stb.

46/2528

MUZ 1534

XX

~~8432~~

**LENGYELORSZÁG
ÉS AZ
ANJOUK**

IRTA:
DR. BÁRÓ NYÁRY PÁL

BUDAPEST
A Magyar Művelődési Társaság kiadása
1938.

ELŐSZÓ.

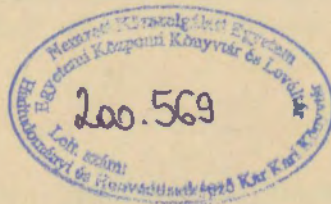
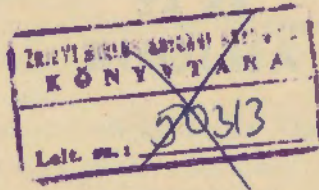
A magyar feltámadás nagy napjaiban, az évezredes magyar-lengyel barátság aránykörében indul útjára e tanulmány, amelynek szerzője a két testvérnemzet barátságának elmélyítése körül hervadhatatlan érdemeket szerzett báró Nyáry nemzetség sarja. Idősb báró Nyáry Albert, a nagy lengyelbarát heraldikus és genealógus, valamint báró Nyáry Albert Társaságunk első elnökének, napjaink lengyelbarát kezdeményezései megalapítójának szelleme szól e hasábokról hozzánk.

A felszabadított Kassának, a Felvidék kulcsának, a magyar-lengyel történelmi jelentőségű találkozások városának ünnepi harangzúgása perceiben indul útnak a Magyar-Lengyel Könyvtár 7. száma, hogy ország-világ előtt hirdesse a felszabadított Felvidék történelmi szerepét a magyar-lengyel sorsközösségben. E sorsközösség legragyogóbb lapjain ott tündökölnék vitéz nagybányai Horthy Miklósnak, Magyarország Kormányzójának és Mosciski Ignácnak, a Lengyel Köztársaság Elnökének neve.

Adja a Magyarok Istene, hogy munkálkodásuk nagy célja: a közös magyar-lengyel határ mielőbb megszülessen és így újra életre keljen az Anjouk nagy alkotása: a két testvérnemzet közvetlen szomszédsága.

Budapest, 1938 november hó 11-én.

PALÓCZI EDGÁR

Kiadásért felel: Báró Nyáry Pál dr.
Országos Központi Községi nyomda r.-t., Bpest. Felelős vezető: Moldován Zsigmond.

A csendes, bolthajtásos kolostorok görnyedthátú, szőr-csuhás krónikásai 1301-et írtak gondos kezekkel a nehéz bőrökbe kötött, sárgás pergament lapokra, amikor *István* országbíró, a hatalmas Ákos-nembeli *Erne* bán fia, könnyes szemekkel, fájdalomtól elcsukló hangon jelentette az országnak, hogy »*Szent István* első magyar király nemzetiségéből és véréből felnevelkedett királyi fának utolsó aranyos ágacskája is letörött«.

Meghalt szegény *Velencei András*, a Posthumus király fia s vele sírba szállt fiágon az *Árpádok* dicső nemzetsége. Keserű könnyekkel gyászolta meg a jó *András* király szomorú elmúltát a magyar nemzet s őszintén megsiratta a Kárpátokon túli testvér, a lengyel nép is. Hogyne siratta volna, hisz joggal tarthatott attól, hogy az *Árpádok* trónját elfoglaló új, idegen, messzi országokból származó királyok nem fogják megérteni a két testvérnemzetnek hosszú, vérzivataros, évszázadokon át egygyéforrt lelkületét, közös célkitűzését.

A leányági örökösök, az *Árpádok* trónjára méltatlan cseh *Przemysl Vencel* és bajor *Wittelsbach Ottó* rövid ideig tartó, zavaros uralkodása kezdetben valóban igazolni látszott a lengyelek aggodalmát. Amikor azonban a francia *Capet-házból* származó nápolyi *Anjulo-ház* került *Szent István* trónjára, amelynek az útja a messzi Gallia szívéből, az öröknyarú Szicilián és Nápolyon keresztül a fényes pápai udvar segítségével a kéklő Adriához, onnan az ősi Budára s végül a mesebeli krakói Wawelbe vezetett, újból erőre kapott az egyre jobban halványuló lengyel-

magyar barátság, sőt ez a testvéri barátság talán éppen az *Anjuok* uralkodása alatt hajtotta legerősebb gyökerét.

Szent István trónusát elfoglaló első *Anjuo* királyunk, a *Habsburg*-anyától született *Róbert Károly* volt, aki magyar királlyá történt megkoronázásakor az *I. Károly* nevet vette fel.

Károly Róbert megválasztása sok harcba, küzdelembe került. Különösen nagy érdemeket szerzett *Károly Róbert* megválasztásánál az Avignonban székelő s *Anjuo*-párti francia *V. Kelemen* pápa jeles követe: *Gentilis* bíboros, aki korábban csak egyszerű ferences barát s akit a pápa nagy hatalommal felruházva Magyarországra küldött követül, kiterjesztve működési körét a többi szomszédos keresztény országok, mint Lengyelország, Dalmácia, Horvátország, Szerbia, Ráma, Lodóméria, Gácsország és Kúnország területére is.

Az éleseszű *Gentilis* magyarországi tartózkodása alatt főcéljául tűzte ki magának a különféle pártállású gazdag magyar főurakat az *Anjuo-ház* számára megnyerni. *Gentilis* bíboros fáradhatatlan munkásságának csakhamar meg is érett a gyümölcse. A magyar főurak legnagyobb, főként tiszavidéki része meghajolt a döntő érvek előtt, úgy hogy az 1308 november 27-iki pesti zsinaton a pápa követe megerősíthette az alig húsz esztendő *Károly Róbert* magyar királyi méltóságában.

A koronázás körül azonban nehézségeket okozott, hogy a Szent Korona *László* erdélyi vajda birtokában volt s azt csak *Tamás* esztergomi érsek, *Benedek* erdélyi püspök és *Omode* nádor — aki később Kassa ostroma közben vesztette el életét — sürgetésére, valamint *Gentilis* bíboros szigorú fenyegetésére, hogy kiközösíti az egyházból, adta vissza 1310 júliusában *Benedek* erdélyi püspöknek, mire a magyar főurak Rákos mezején újból királyukká választották *Károly Róbert*et. *Gentilis* bíboros boldogan írta Rómába, hogy »a nemes férfiú, *László* erdélyi vajda, a *Szent István* király koronájával, melyet hatalmasul letar-

tott vala, szorgalmatos gondoskodásunk folytán, a mi és a király parancsára alázatosan eljőve, hogy a király ismételve örvendhessen megkoronáztatásának».

A negyedik és egyben végleges koronázást *Tamás* esztergomi érsek végezte 1310 augusztus 20-án Székesfehérvárott. *Károly Róbert* végre tehát elismert királya lett Magyarországnak, amikor pedig *Csák Mátét*, a trencsényi kiskirályt, — akit a pápai legátus hasztalan kísérelt tartósan *Károly* pártjára állítani — a véres rozgonyi ütközetben (1312 június 15) legyőzte, végleg biztosította hatalmát a Kárpátok övezte medencében.

Károly Róbert feleségei révén hamarosan rokonságba került a lengyelekkel s így érthető, hogy külpolitikája Lengyelország felé irányult s bizonyosan már az ő szemében ott lebegett a közös Magyar-Lengyel birodalom képe, mint Keleteurópa hatalmas, megdönthetetlen bástyája.

Károly Róbert első felesége a lengyel származású *Kázmér* cieszyni és beutheni herceg *Mária* nevű leánya volt, aki 1317 december 17-én elhalván, Székesfehérvárott temettetett el. A következő évben újból megházasodott, *VII. Henrik* római-német császár alig tizennégy éves árváját, *Beatrixot* véve nőül. Ez a házasság is csak igen rövid ideig tartott, mert az ifjú királyné egy esztendő múltával, 1319 novemberében váratlanul meghalt. *Beatrixot* Nagyváradon temették el.

Károly Róbert, mivel mindkét házassága gyermektelen volt, harmadszor is megnősült. Az új királyné *Mazóviai Konrád* fiának, a »*Rőfhosszú*«-nak nevezett *II. Ulászló* lengyel királynak és feleségének, *Hedvignek* leánya: *Erzsébet* volt. Az esküvőt fényes keretek közt 1320 júliusában tartották Budavárában s onnan Visegrádra mentek, ahol a mézes heteket töltötték.

Lokietek Erzsébet — aki dédunokája volt *IV. Béla* királyunknak — és *Károly Róbert* házassága igen boldog volt. Tartós házasságukból öt fiú és két leány származott. A fiúk közül *Károly* már gyermekkorban meghalt; a szín-

tén fiatalon elhunyt *László*, jegyese volt *János* cseh király leányának; *Lajos* a magyar és a lengyel trónnak vált büszkeségévé; *Endre* herceg Nápolyban ért szomorú véget; a legfiatalabb, *István* herceg pedig Tótországnak lett a fejedelme. Idősebbik leányuk, *Erzsébet*, a falkenbergi hercegnek lett a neje, míg húga, *Katalin*, *Henrik* herceghez ment nőül.

A pompakedvelő *Károly Róbert* fényes udvart tartott Visegrádon. Udvarát, korának legkiválóbb fejedelmei, Olasz-, Francia-, Lengyel- és Németország legnagyobb tudósai látogatták. Így került *Károly* visegrádi udvarába sógora, a lengyelek későbbi kiváló, ritka nagyműveltségű uralkodója, *Lokietek Ulászló* egyetlen fia: az ifjú *Kázmér* herceg is, akinek állítólagos meggondolatlan kalandját *Záh Felicián* nógrádi oligarcha szépséges *Klára* leányával, *Erzsébet* királyné udvarhölgyével, *Arany János* megrázóberejű balladájából és *Orlay Soma* Nemzeti Múzeumban őrzött festményéről mindenki ismeri.

Záh Felicián véres merényletét *Dlugosz Ján*, a híres lengyel történetíró, Olesnicki bíboros titkára, a krakói székesegyház kanonokja, így írta le: »Vannak, akik azt állítják, hogy *Felicián* azért dühödött föl olyan nagyon, minthogy leányát, *Klárát*, *Erzsébet* királyné öccsének, *Kázmér*nek kiszolgáltatta, vagy legalább is úgy tett, mintha nem törődnek a dologgal. *Kázmér* herceg ugyanis az időben Magyarországon tartózkodván, beleszeretett a szép *Záh* leányba és betegnek tetette magát, pedig csak a szerelem betegje volt. Ekkor küldötte, vagy vitte volna a királyné *Klárát* *Kázmér*hoz.«

A bosszú rémes volt. *Záh Feliciánt* és a kapunál lesekedő fiát az elősiető udvari emberek azonnal felkoncolták, *Klárát* pedig kihurcolva a palotából, levágva orrát és ajkait, háttal lóra kötözve, hajtották faluról-falura, végig az országon. A Visegrádon összeült véstörvényszék, amelyre a király állítólag nem gyakorolt befolyást, meghozta rettenetes ítéletét. *Záh Felicián* még életben lévő fiaira, leá-

nyaira, unokáira és az egész nemzetségre harmadízig a halált, az azon túliakra pedig az örökös szolgaságot és jószágvesztést mondták ki büntetésül.

Akármi is igaz ebből a dologból — hisz nehezen tételezhető fel *Erzsébet* királynéről udvarhölgyének kiszolgáltatása, mert köztudomású, hogy igen vallásos asszony volt, aki legjobban annak örült, ha valamelyik apácakolostorban, mint soror hálhatott a többi egyszerű apáca közt — *Kázmér* herceg lengyel király korában tanujelét adta nagylelkűségének azáltal, hogy a *Záh* család halálra üldözött, menekülő tagjait befogadta és letelepítette országában, ahol aztán *Amandrinow* néven még hosszú ideig szerepeltek.

Károly Róbert lengyel rokonsága révén szoros kapcsolatot tartott fenn Lengyelországgal. Apósát, a derék *Lokietek Ulászlót*, »a tatárok kegyetlen népe elleni törhetetlen pajzsá«-t többizben segítette a lengyeleket állandóan háborúkkal zavaró tatárok, litvánok és német lovagrend ellen.

Igy 1324-ben magyar csapatok siettek *Lokietek Ulászló* segítségére, amikor a tatárok irtva, pusztítva betörték az országba és elfoglalták Vörösoroszország nagyobbik részét. De ugyanígy segítette *Károly Róbert* a lengyeleket a lázadó *Albert* krakói bíró seregének leverésében is. 1325-ben pedig nagy jutalomban részesítette a *Berzeviczyek* őseit, *Rikalfot*, 1326-ban meg *Egyed* fiát, *Jánost*, akiket nagy sereggel küldött Lengyelországba apósa segítségére s akik ott különösen dícséretesen hadakoztak. Magyar vitézek verték vissza 1327-ben is a Krakó falai felé vonuló *János* cseh király harcosait, széttépve az álnok cseh király nagyratörő terveit.

Lokietek Ulászlónak a német lovagrend elleni hadjárataiban *Károly Róbertnek* tízezer magyar vitéze vett részt *Drugeth Vilmos*, *Szepes*, *Győr* és *Zaránd vármegyék* főispánjának vezetése alatt. Az 1330—32-iki hadjáratot fényes siker koronázta. A hathatós magyar segítség révén Lengyelország visszakapta *Dobrzynt* és *Bydgoszcz*t.

Különösen érdekes és szép legenda fűződik *Laczkfi András* háromnapos csatájához 1325-ben, amelyben tönkrement a tatárok seregét. E három napra, míg a harc tartott, a legenda szerint *Szent László* feje a váradi székesegyházból nyomtalanul eltűnt. Mikor a kincsőrző kanonok negyedik nap a szokott helyen megtalálta a Szent fejét, az annyira verejtékezett, mintha nagy munkát végezvén, tért volna vissza. Ezt nemcsak a kanonok, hanem az örömhírre elősiető többi pap is megerősítette, sőt az elfogott tatárok is azt állították, hogy »amikor a székelyek ellenünk jövének, élükön szálás vitéz nagy lovon ülve, fején arany koronával, kezében szekerczés lándzsával, borzasztó suhintasokkal és csapásokkal rontott meg bennünket. A vitéz feje fölött pedig egy gyönyörűséges úri asszony, szintén koronás fővel, ékes és fényes ruhában lebegett«. A legenda szerint tehát *Szent László* és a *Boldogasszony* segítették győzelemre a magyar és lengyel sereget a tatárok ellen.

Mint láttuk, a sok gonddal és bajjal küzködő jó lengyel király csaknem egész uralkodása alatt Magyarországra támaszkodott s valóban ennek az önzetlen barátságnak köszönhetette, hogy győzelmesen törhetett keresztül a nehéz, válságos időközön s hogy megerősíthette Lengyelország politikai helyzetét.

Amikor a »*Rőfhosszú*« lengyel király 1333-ban elhalálozott, a krakói királyválasztó gyűlésen *Károly Róbert* hatalmas szavára választották királyukká az egybegyűlt rendek az elhunyt fiát: a magyar udvarban ismételten megfordult *Kázmér* herceget.

Lengyelország jól választott. *Kázmér* egyike lett legkiválóbb uralkodójuknak, akit népe »*Nagy*« melléknévvel tüntetett ki. *Kázmér* király nevéhez fűződik többek között az első lengyel törvénykönyv megalkotása és a krakói egyetem alapítása, amely körülbelül egyidős a *Nagy Lajos* által létesített pécsi egyetemmel. Feljegyzések szerint a krakói egyetem tanítványa volt a történelmi *Faust*, »*Georgius Sabellicus*« is. A tudós lengyel király egyébként

igaz barátja volt a népnek, megvédelmezve azt a főurak elnyomásától. Ezért »*Paraszt király*«-nak is nevezték.

Nagy Kázmér trónra jutása után sem felejtette el, mit köszönhet sógorának s élete végéig kitartott a rokoni barátság mellett. Uralkodását ő is, mint atyja, a magyar udvar támogatására építette s az ősi lengyel-magyar barátságnak egyik legerősebb megnyilatkozása is *Károly Róbert* és *Nagy Kázmér* nevéhez fűződik.

A magyar király a fényes visegrádi udvarban tartotta 1335-ben a híres királytalálkozót, amelyen *Kázmér* lengyel királyon kívül *János* cseh király, *Ulászló* lengyel herceg, *Leczye* és *Dobrzyn* ura, *Chartresi Galhard*t pápai követ, *Boleszló* sziléziai herceg, *Károly* morva örgróf, *Henrik* bajor herceg, *Rudolf* szász herceg, *Vitigo* meissenai és *János* olmützi püspökök, továbbá a magyar, lengyel, cseh, morva és bajor főurak és papok hosszú sora vett részt. A pompás királyi lakomán, mint azt az egykorú krónikák gondosan feljegyezték, nem kevesebb, mint négyezer kenyér és száznyolcvan akó bor fogyott el naponként.

A nevezetes visegrádi fejedelmi ülésen békítette ki *Károly Róbert* a lengyel és a cseh királyt egymással s itt rendezte — mint felkért békebíró — Lengyelország és a német lovagrend közt fennálló régi viszályt is. *János* cseh király Visegrádon végleg lemondott a lengyel királyi címről, Pomeránia pedig továbbra is a német lovagrend hatalmában maradt. Ezek után *Károly Róbert*, *Nagy Kázmér* és *János* cseh király szoros szövetséget kötött *Lajos* német és *Albert* osztrák herceggel szemben, végül pedig eljegyezték *Kázmér* lengyel király leányát *Henrik* bajor herceg számára.

Visegrád ősi falaihoz egyébként is sok *Anjou*-kori emlék fűződik. Az *Anjuok* számos lengyel-magyar kapcsolatait pedig, amelyek legnagyobbbrészt szintén Visegrádhoz fűződnek, most egy márványtábla őrzi az utókor számára. Ezt a márványtáblát a »*Magyar-Lengyel Egyesület*« állította 1928-ban a visegrádi vár *Salamon-tornyának* falára

a következő felirattal: »E várban vette el *Róbert Károly* 1320-ban *Erzsébet* lengyel királyleányt. Itt kötött békét 1335-ben *Kázmér* lengyel király a cseh királlyal és a német lovagrenddel. A lengyelek itt fogadták 1339-ben trónörökösüknek *Nagy Lajost*. Itt volt a lengyel korona az ő uralkodásuk alatt s innen ment a lengyel trónra *Hedvig* 1384-ben.«

Nagy Kázmér legközelebb apósának, *Károly Róbertnek* 1342 július 16-án bekövetkezett halálakor látogatott el Visegrádra. Ugyancsak a gyászoló magyar udvarba érkezett *Kázmérral* együtt *Károly* morva örgróf, a későbbi római-német császár is.

Az első magyar *Anjou* királyt, Magyarország és Lengyelország őszinte részvéte mellett kísérték utolsó útjára a székesfehérvári székesegyházba, ahol a főoltár mellett helyezték el örök nyugalomra.

Károly Róbertet a trónon tizenhat éves fia: *Lajos* követte, akinek uralkodása alatt egyesült először Kelet-európa két leghatalmasabb nemzete: a magyar és a lengyel.

Nagy Lajos mindenben dicső elődjét, a lengyel földön született *Szent Lászlót* tartotta mintaképül. Ezért megkoronázása előtt Váradra ment és ott imádkozott hosszasán a nagy lovagkirály sírjánál, kérve a Szent támogatását.

A nagy magyar király buzgóságát legjobban talán azok a szavak jellemzik, amelyeket uralkodása delén, 1370-ben, a magyar szentek tiszteletére épült aacheni kápolna felszentelésekor mondott: »Elődeink, *Szent István*, *Szent László* és *Szent Imre* könyörgéseinek érdeme, hogy idáig minden vállalatunk sikerült s hogy az Isten jóvoltából a nekünk jutott ország határa széltében, hosszában annyira s oly csodálatosan kiterjedt.«

Az *Anjouk* és a *Piaszto*k rokoni szeretete *Nagy Lajos* trónraléptével méginkább kimélyült. *Lajos* király visszagondolva ifjú korára, amikor nagybátyja, mint apró gyermeket, térdein ringatta, hálával töltötte meg szívét a nemes lengyel uralkodó iránt. Éppen azért kész volt mindig, leg-

nagyobb gondjai közepette is fegyverrel segíteni a lengyeleket.

Igy, amikor a féktelen, nagyravágyó *János* cseh király óriási haddal támadt Lengyelországba s *Kázmér* egészen Krakóig kényszerült visszavonulni, szorongatott helyzetében unokaöccsétől kért segítséget. A Horvátországban elfoglalt *Nagy Lajos* erre *Szécsi Miklós* étkefogó mestert, Nógrád, Sáros és Szepes vármegyék ispánját küldte tekintélyes, jól felszerelt sereggel Lengyelországba. A magyar sereg, *Szécsi Miklós* és *Poháros Péter* abaúji ispán hősiességével, 1345-ben fel is szabadította Krakót. A legyőzött cseh király ezután hajlandó volt békét kötni a lengyelekkel. *Pierre Roger*, a jótékonyságáról ismert VI. *Klemen* pápa pedig, aki igen sokat fáradozott a béke érdekében, hosszú, megleghangú levélben mondott köszönetet *Nagy Lajosnak*.

Győzelmesen harcoltak a magyar seregek lengyel földön a *Lubart* herceg élén betörő pogány litvánok ellen is. Az egyesült lengyel-magyar csapatok 1351-ben meg is verték a litvánokat, teljesen kiszorítva őket Galiciából és Lodomériából, sőt magát a hatalmaskodó *Lubart* herceget is, aki *Gedyminek* volt a fia, elfogták.

Még a lublini táborozáskor történt, hogy a lengyel király hirtelen súlyosan megbetegedett. A lengyel főurak, akik aggódtak királyuk életeért, esküvel fogadták, ha *Kázmér* meghalna, mindnyájan *Lajos* mellé állnak s elismerik királyuknak. *Nagy Lajos* tehát a táborban hagyta beteg nagybátyját s maga állt a sereg élére, győzelemre víve a fehér-sasos lobogót.

Alig épült fel *Kázmér* király betegségéből, máris újabb segítségért kényszerült folyamodni *Lajoshoz*. Ugyanis az esküszegő *Kieystut* 1352-ben rútul becsapva a lengyel királyt, a fogságban őrzött *Lubart* fejedelmet álnokul kiszabadította. *Nagy Lajos* azonnal Lengyelországba sietett, ahol Szanok és Belc vára alatt egyesítette csapatait a lengyelekével. A várat a gonosz *Drozge* védte, aki több napon át hitegette a szövetséges uralkodókat. Végül is

ostromra került a sor. A heves ostrom alatt különösen *Perényi Miklós*, *Lórántffy Lesták*, *Meggyesi Simon*, *Szécsi Miklós* és a *Bebek* fivérek tüntették ki magukat. Belc vára ostroma közben sebesült meg könnyebben egy lehullott gerendától *Lajos* király is.

Nagy Lajos király visszatérve, első útja ismét Váradra vezetett, ahol *Szent László* sírjánál mondott buzgó köszönetet a győzelmes hadjáratért és a szerencsés megmenekülésért.

A sikeres hadjárat befejezése után a két rokoni uralkodó még abban az esztendőben szerződést kötött, amelyben kimondották, hogy Galicia és Lodóméria a magyar Szent Koronát illeti, azonban *Nagy Lajos* azt nagybátyjának ajándékozta azzal a kikötéssel, hogy ha *Kázmér*nek fia születik, joga legyen a két tartományt százezer forintért visszaváltania, ha pedig fiörökös nélkül halna el, akkor az a magyar király tulajdonában marad.

Néhány év múlva, 1454-ben, amikor a buzgó *VI. Ince* pápa keresztes háborút hirdetett a pogány litvánok és tatárok ellen, *Villani Máté* firenzei krónikás feljegyzései szerint *Nagy Lajos* kétszázezer főnyi magyar sereggel és a hozzájuk csatlakozó lengyel csapatokkal indult a Bug-folyón túl elterülő Tatárországba.

A lengyel királynak sok gondot okozott a hatalmas német császár is s *Kázmér* megint csak *Lajos*hoz fordult támogatásért. *Nagy Lajos* elég jó viszonyban volt a németekkel, hisz első felesége, *Károly* császár *Marçit* leánya volt s 1360-ban az ő követe, *Vilmos* egri prépost békítette ki *IV. Károly* császárt az osztrák *Rudolf* herceggel. A császár, mint feljegyezték, annyira megörült az osztrákokkal kötött békének, hogy köztudomású fukarsága ellenére is, kétezer forintot ajándékozott a prépostnak.

Mindezek megkönnyítették *Nagy Lajos* szerepét, akinek egyenes felkérésére mondott le *Károly* császár Lengyelország javára Mazóviáról és Polockról, sőt megígérte, hogy a boroszlói püspökséget is elválasztja a gnieznói

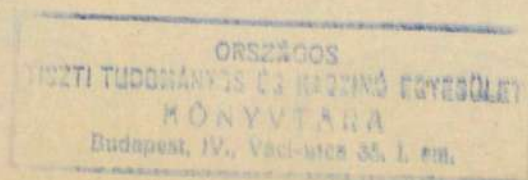
metropolita széktől. Ezzel szemben *Nagy Lajos* kötelezte magát, hogy nagybátyjával, *Kázmérral* együtt közösen segítik a császárt Württemberg elleni hadjáratában.

Az ingatag *Károly* császár azonban nem tartotta be adott szavát s *Lajos* király újból háborúra készült. A német császárral szemben *Kázmér* és *Nagy Lajos* a maguk pártjára szerezték meg *Rudolf* osztrák herceget is, háborúra azonban mégsem került sor. Ugyanis a hatalmát féltő császár addig húzta-halasztotta a háboruszkodás megkezdését, míg végül is a tudománykedvelő új pápa, *V. Orbán* követet küldött a szövetséges fejedelmekhez a béke érdekében.

Ezalatt *Károly* császár 1362-ben ismét megözvegyült s új feleség után nézett. A kiválasztott: *Erzsébet* pomerániai hercegnő, *Kázmér* lengyel király unokája volt. A házasság létre is jött s *Nagy Lajos* hamarosan Krakóba utazott, ahol fényes ünnepekkel ülték meg a lakodalmat. A Krakóban tartott császármenyegzőn könnyek között kért bocsánatot *Károly* császár rokonaitól, a magyar és a lengyel királytól s örök békét ajánlott fel nekik, amit természetesen nagy örömmel fogadták el. A fejedelmi lakodalmon egyébként a császáron, a magyar és a lengyel királyon kívül a bolgár fejedelem, *Péter* ciprusi király, *Boleszló* pomerániai, *László* oppelni és *Ottó* bajor hercegek is résztvettek fényes kíséretükkel.

A kibékülés azonban most sem volt tartós. *Károly* császár ismét elfelejtette ígéreteit, úgy hogy 1369-ben *Kázmér* és *Nagy Lajos* újból szövetséget kötöttek egymással a császár ellen.

Az idő pedig repült és a derék lengyel király ereje egyre gyengült. Még 1370 Kisasszony napján részt vett egy szarvasvadászaton. A gyenge erőben lévő király azonban lebukott lováról s nemsokára, november 5-én meg is halt Krakóban. Mint az egykorú feljegyzésekből tudjuk, *Nagy Lajos* és édesanyja, magyarországi vörös márványból díszes siremléket állíttatott a krakói székesegyházban *Kázmér* király nemes emlékének.

Kázmér, az utolsó *Piaszt* király oly fontosnak tartotta Magyarországgal való szövetségét, hogy végrendeletében *Nagy Lajost*, az unokaöccsét, tette meg utódjának. Hiába éltek még *Piasztok* Lengyelországban, mint *Ziemovit*, a mazóviai herceg és *Fehér Ulászló*, aki *Nagy Lajos* második feleségének anyai nagybátyja volt, *Kázmér* végrendelete értelmében Krakó püspöke fényes kísérettel indult Magyarországra, hogy az ősi lengyel trónra meghívja *Lajos* királyt.

Nagy Lajos, hisz anyai részről lengyel vér folyt ereiben, örömmel indult Lengyelországba. Valóra vált az *Anjouk* régi, titkos álma. Egy korona alatt egyesült a két birodalom, hatalmas, erős tömböt alkotva a Balti, Adria és a Fekete tenger közt, sziklafalként állva a tomboló viharban.

Sandecban ezalatt már nagy pompával várta *Lajost* a papság és egyik legrégebb, legodaadóbb híve: *László*, oppelni herceg. A lengyel koronát 1370 november 17-én tették *Lajos* fejére Krakó városában. Innen a lengyelek kérésére Gnieznóba, az ősi lengyel koronázó városba ment, amely csak *Lokieték Ulászló* alatt vesztette el kiváltságát, aki első ízben koronáztatta meg magát a biztosabb helyen épült Krakóban.

A lengyel nemesség, amelyet *Lajos* 1374-ben a Kassán tartott gyűlésen felmentett az adózás terhe alól, szeretne volna, ha új királyuk körükben marad, azonban a szerencsétlen velencei háborúk újból a délvidékre szólitották, aki így kénytelen volt Lengyelország kormányzását anyjára, a lengyel származású *Erzsébetre* bízni, aki szülőföldjén teljesen fivérének, *Kázmérnak* nyomdokait követte az ország igazgatásában.

Kázmér halála után, a még életben lévő egyik *Piaszt*, *Fehér Ulászló*, aki az őt ért mellőzések miatt már korábban bencés barát lett, szerzetesi fogadalma alól való feloldozását kérte a pápától. A pápánál folytatott sikertelen kísérletek után *Nagy Lajos* vendégszerető udvarába ment, ahol két

évet töltött el. Hiába volt azonban minden rokoni szeretet, a hűtlen herceg egyszer csak megszökött Budáról s Kujáviába sietett, ahol sereget gyűjtött *Lajos* ellen. *Nagy Lajos* mihelyst értesült rokonának gonosz tervéről, sereget küldött Lengyelországba s szétverte a trónratörő herceg csapatait.

A volt szerzetes-herceg ekkor rablólovagnak csapott fel. A jó magyar király azonban ismét megbocsátott s neki ajándékozta a szentmártoni apátságot. *Fehér Ulászló* azonban még most sem javult meg. Danckában a német lovagrend kötelékébe állt s tovább folytatta ármánykodásait *Lajos* ellen. Végül is sok hányattatás és megpróbáltatás után visszatért a bencésekhez, ahol nemsokára meg is halt.

Erzsébet királyné közben hiába iparkodott rendet teremteni lengyel földön, a női kezek gyengéknek bizonyultak a gyakori litván betörések megfékezésére. Végül is haza kívánczolt a fényes krakói udvarból. *Nagy Lajos* tehát édesanyja helyett Lodóméria eddigi kormányzóját, a derék *Oppelni Lászlót* bízta meg Lengyelország ügyeinek vezetésével. IX. *Gergely* pápa az ő ösztönzésére alapította a lodoméri, chelmi és przemysli püspökségeket, valamint a halicsi érsekséget.

Érdemesnek tartom megemlíteni, hogy *Oppelni László* volt az, aki 1352-ben Belc várának ostromakor megtalálta a híres csodatevő *Fekete Madonnát*. Monda szerint a jámbor *László* herceg a madonna képhez fordult segítségért, mire hirtelen sűrű köd lepte el a pogány tábor, úgy hogy a lengyel-magyar csapatok e csodálatos köd révén semmisítették meg az ellenséget. A hálás herceg ezután pálos barátokat hívott Czenstochowába, kolostort építtetett számukra s *Radlicki János* krakói püspök engedelmével a fehér barátok őrizetére bízta a nevezetes ereklyét. Így talált otthonra Lengyelországban az egyetlen magyar alapítású rend.

Erzsébet anyakirályné, nem sokkal hazatérése után, 1380-ban elhunyt. Kívánságához képest, az általa alapított óbudai Klarisszák zárdájában temették el, ahol mint özvegy a legszivesebben tartózkodott.

200569

Bár *Nagy Lajos* minden idejét lekötötték a gyakori háborúk, mégis nagymértékben fellendült a kereskedelem az eddig rossz viszonyban lévő Lengyelország és Poroszország között.

Különösen Lodomériába törtek be gyakran a pogány litvánok. *Nagy Lajos*, hogy az áldatlan állapotokat rendezze, Galiciát és Lodomériát közvetlen Magyarországhoz csatolta s igazgatását előbb a *Czudarokra*, később pedig a *Bebekekre* bízta.

Lengyelország miatt keveredett háborúba 1370-ben is, amikor a császár és a bajor herceg közt nézeteltérés támadt Brandenburg birtoklásáért. Ez a kérdés egyáltalán nem érintette Magyarországot, de *Nagy Lajos* lengyel király is lévén, a Lengyelországot közvetlenül érdeklő ügy miatt azonnal fegyvert fogott a bajor herceg oldala mellett.

Nagy Lajos, *László* oppelni herceget és *Czudar Pétert* bízta meg a Morvaországba induló sereg vezérletével. A háborút hamarosan béke követte, aminek eredményeként *Lajos* leányát, *Máriát* eljegyezték a császár egyik fiával, a gyermek *Zsigmonddal*, aki később Magyarország királya és a római-német birodalom császára lett. Ezzel az eljegyzéssel aztán végre elsimult az *Anjouk* és a *Luxemburgok* hosszú, áldatlan ellenségeskedése.

A két hatalmas birodalom számos, súlyos gondja még *Nagy Lajos* erejét és szervezetét is lassan felőrölte. A nagy uralkodó 1382 szeptember 10-én, hosszú szenvedés után, valószínűleg lepra-jellegű betegség következtében Nagyszombatban elhunyt. *Lajos* király hült tetemeit Székesfehérvárott az általa építtetett *Szent Katalin* kápolnában helyezték örök nyugalomra.

A krónikák mind azt jegyezték fel róla, hogy »Királyaink közül *István* és *László*, a védő szentek után szokta említeni a magyar nép ma is és minden magasztalásnál többet mond, hogy nevét a *Mátyásé* sem tudta elfeledtetni az ősz magyarral«.

Nagy Lajosnak második feleségétől, *Kotromanic István* bosnyák vajda *Erzsébet* leányától három gyermeke született. *Katalint* nápolyi, *Máriát* lengyel, *Hedviget* pedig magyar királynak szánta. *Katalin* azonban, aki *V. Károly* francia király *Lajos* fiának volt a jegyese, már 1378-ban meghalt s így a magyar és lengyel trónon a két fiatalabbik leány osztcszkodott.

A lengyelek azonban csak úgy voltak hajlandók *Máriát* királyukká fogadni, ha az lemond a magyar trónról. A lengyelek — akiknek új trónkövetelőjét, *Ziemovit* maszoviai herceget a magyarok kergették el — már várták is *Máriát* Lengyelországba, de a küldöttségek hasztalan kérték az özvegy anyakirálynét. A lengyelek végül is a kisebbik leányt, *Hedviget* követelték s *Erzsébet* végre is kénytelen volt megválni legkisebb gyermekétől, akit 1384 október 5-én koronázták meg Krakóban Lengyelország királynőjévé.

A szelíd, alázatos *Hedviget*, vagy ahogyan a lengyelek nevezték, *Jadvigát*, Lengyelország hamarosan szívébe zárta. A lengyel nép vele együtt örült, mikor gyermekkori jegyese, a visegrádi udvarban nevelkedett derék *Vilmos* herceg, aki *Lipót* osztrák hercegnek volt a fia, Krakóba érkezett, hogy végre megtarthassák a lakodalmat. A sors azonban keresztülhúzta számításaikat. Eppen ebben az időben az akkor még pogány *Jagello* litván fejedelem követeket küldött Krakóba azzal az ígérettel, hogy népével együtt keresztény hitre tér és Litvániát örök időkre egyesíti Lengyelországgal, ha *Hedvig* királynő kezét elnyeri.

Az ország és a papság természetesen felszólította a szép királynőt, hogy haladéktalanul mondjon igent s *Hedvig* vérző szívvel mondott le *Vilmos* hercegről, meghajtva fejét a nemzet és a keresztény egyház akarata előtt, igent mondott a hatalmas pogány fejedelemnek.

Jagelló Ulászlót, a nagy *Olgierd* fejedelem fiát, 1386 március 4-én, miután felvette a keresztiséget, Krakóban Lengyelország királyává koronázták. Ekkor lépett tehát

először a két nagy északi birodalom, a lengyel és a litván perszonális únióba.

Hedvig királyné ettől kezdve egyre buzgóbban építette a templomokat, klostromokat és iskolákat a kereszténység lett Litvániában. Különösen utolsó éveiben lett valóságos angyala népének. Czenstochowában ma is őrzik a szentéletű királynénak sajátkezűleg hímzett, gyöngyökkel gazdagon kirakott miseruháját, amelyet a *Fekete Madonna* iránti tiszteletéből ajándékozott a pálosoknak.

Hedvig királyné 1399 június 15-én halt meg. A hitbuzgó királynét, aki messze kitolta a lengyel kultúra határait s megalapozta a lengyel nagyhatalmat, ma is szentként tiszteli egész Lengyelország.

Jagelló Ulászló és *Hedvig* frigyéből származott a magyar trónra került *I. Ulászló*, aki alatt újból szoros szövetség jött létre Lengyelország és Magyarország között a török félhold ellen. Szükség is volt erre, hisz *Olesnicki Zbigniew* krakói püspök már ezekben az időkben hangoztatta országszerte, hogy támogatni kell Magyarországot a törökkel szemben s nem szabad várni addig, amíg ezek leverik Magyarországot és a lengyel határig jutnak. *Hedvig* királyné fia Várnánál esett el a pogányok elleni harcban, mint Magyarország és Lengyelország közös vértanúja.

Magyarországon azalatt, míg *Hedviget* Lengyelországba vitték, *Nagy Lajos* idősebbik leányát, *Máriát* koronázták meg *Szent István* koronájával. Nem sokkal később férjhez is ment régi jegyeséhez, *Károly* császár és *Kázmér* lengyel király unokájának, *Pomerániai Erzsébet* hercegnőnek fiához, *Luxemburgi Zsigmondhoz*, akit a rendek Magyarország trónjára ültettek.

Zsigmond király és *Mária*, kezdetben rossz szemmel nézték, miként csatolják Lengyelországhoz Halicsot s emiatt a két uralkodó közt több kisebb-nagyobb összecsapásra is sor került. Amikor azonban a vitéz lengyel király a véres grunewaldi csatában megsemmisítette a Lengyelországnak oly sok bajt okozó német lovagrendet, kibékültek egymással.

A megbékült *Zsigmond* és *Ulászló* Sandeiben találkozott egymással, ahol elődeik példáját követve, véd- és dacsövetséget kötöttek. Nemsokára *Zsigmond*, a tizenhat szepesi város elzálogosítása alkalmával, vendégül látta volt ellenfelét, akivel együtt zarándokolt el *Szent László* váradi sírjához. Mint az egykorú krónikák feljegyezték, *Ulászló* király Debrecentől Nagyváradig gyalog tette meg az utat, a szent király iránti tiszteletből. *Ulászló* ezután Visegrádra is ellátogatott, ahol *Zsigmond* király átadta számára az eddig itt őrzött lengyel koronát...

Az idő kereke ezalatt lassan tovább forgott s az *Anjou*-ház magyar-lengyel ágának messze tündöklő lángja, *Nagy Lajos* király leányainak, a szépséges *Máriának* és a szelíd *Hedvignek* halálával utolsót lobbant.

Hiába lobbant azonban utolsót az egykor hatalmas lángoszlop, a messzi-messzi Nyugatról hazánkba szakadt *Anjou*-ház neve örökké élni fog a magyar és a lengyel történelem dicsőséges lapjain.

Messze idegenből szakadtak ide az *Anjouk*, de azért csodálatos megérzés folytán átlátták az ősi, kődbevező magyar-lengyel testvérbarátság fenntartásának szükségességét, sőt éppen ennek a hagyományos barátságnak a fejlesztését tűzték ki elsősorban céljuknak, amely aztán *Nagy Lajos* személyében nyilatkozott meg leghatalmasabb formájában a széles Világ előtt.

FORRÁSMUNKÁK :

DIVÉKY ADORJÁN DR.: A magyar-lengyel érintkezések történelmi tanulságai. Bp. 1937.

MARCZALI HENRIK: Nagy Képes Világtörténet. VII. kötet.

NYÁRY PÁL BÁRÓ DR.: Magyar-lengyel barátság. Bp. 1938.

NYÁRY SÁNDOR DR.: A czenstochowai Pálos kolostor és magyar műkincsei. Bp. 1901.

PALÓCZI EDGÁR: Lengyel királyok Magyarországon. Bp. 1935.

SCHÜTZ ANTAL: Szentek élete az év minden napjára. Bp. 1932. I. kötet.

SZILÁGYI SÁNDOR: A Magyar Nemzet Története. III. kötet.

DR. BÁRÓ NYÁRY PÁL MUNKÁI:

NYÁREGYHÁZAI BÁRÓ NYÁRY-CSALÁD GENEALÓGIÁJA.

Két címerrajzzal. Pallas-nyomda. (Bpest, 1935.)

KOSSUTH LAJOS ÉS BÁRÓ NYÁRY JENŐ LEVELEZÉSE.

Három képpel és két levélfacsimilével. Fővárosi könyvkiadó kiadása. (Bpest, 1936.)

DR. BÁRÓ NYÁRY ALBERT ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA.

Egy képpel. Orsz. Közp. Községi nyomda rt. (Bpest, 1936.)

GONDOLATOK A PILISI KRIPTÁBAN. Egy képpel és egy

címerrajzzal. Orsz. Közp. Községi nyomda rt. (Bpest, 1937.)

BÁRÓ NYÁRY ALBERT EMLÉKEZETE. Orsz. Közp. Községi

nyomda rt. (Bpest, 1937.)

KOMÁROM VÁRMEGYE ÉS KOMÁROM VÁROSTÖRTÉNETE.

Komárom-Esztergom vármegye multja és jelene c. műben jelent meg. (Esztergom, 1938.)

MAGYAR-LENGYEL BARÁTSÁG. Stádium Sajtóvállalat rt.

kiadása. (Bpest, 1938.)

SZENT ISTVÁN KORA ÉS A LENGYELEK. Franklin Társu-

lat. (Bpest, 1938.)

EGY MAGYAR FŐUR ÉS KORA. Egy leszármazási táblázattal.

Orsz. Közp. Községi nyomda rt. (Bpest, 1938.)

LENGYELORSZÁG ÉS AZ ANJOUK. Magyar Mickiewicz Tár-

saság kiadása. (Bpest, 1938.)

CIKKEK, TANULMÁNYOK ÉS TÁRCÁK különböző folyó-

iratokban és napilapokban.

MAGYAR MICKIEWICZ TÁRSASÁG

alakult 1929 szeptember 30-án, Budapesten, a magyar-lengyel irodalmi, történelmi és művészeti kapcsolatok ápolására és kimélyítésére, Mickiewicz Ádám szellemében.

Tagjainak száma: 60.

Elnök:

LUKÁCS GYÖRGY v. b. t. t., ny. vallás- és közoktatásügyi miniszter.

Tiszteletbeli elnök:

HÓMAN BÁLINT ny. vallás- és közoktatásügyi miniszter.

Társelnökök:

vitéz Aggházy Kamil	Petri Mór	Sziklay János
Csók István	Márkus László	Veress Endre
Lukinich Imre	Sidló Ferenc	Bajcsi-Zsilinszky Endre

Alelnökök:

Kovács-Karap Ernő	Lechner Jenő	Miklósi Ferdinánd Leó
-------------------	--------------	-----------------------

Főtitkár:

Palóczy Edgár

Titkár:

Kertész János

Ügyész:

Mezey István

Pénztáros:

Kerekesházy József

Ellenőrök:

Makoldy Zulawszky Andor
Szabad Antal

Választmány:

Ádám Éva	Faluhelyi Ferenc	Báró Nyáry Pál
Baranski Gyula	Kelecsényi Ferenc	Pintér Jenő
Bevilaqua-Borsody Béla	Mányoky Vilma	Supka Géza
Erdeős László	Mohácsi Jenő	Szathmáry István

A Társaság tiszteletbeli tagjai:

Kaden Bandrowski Juljus (Warszawa)	Sierosewski Wacław (Warszawa)
Lepkowski Stanisław (Warszawa)	Świętosławski Wojciech (Warszawa)
Pomian Kruszyński Tadeusz (Kraków)	Voléry Paul (Paris)

A Társaság rendes tagjai:

Ascher Oszkár	Gyulay Ferenc	Pátzay Pál
Bafassa Imre	Havas István	v. Somogyváry Gyula
Bón Aladár	Istók János	Cs. Szabó László
Csekey István	Kniezsa István	Szabó Lőrinc
Divéky Adorján	Kóbor Tamás	Szilárdy Zoltán
Domanovszky Sándor	Lőrinczy György	Sztrakoszné Erdélyi Elly
v. Garamszeghy Sándor	Marczali Henrik	Vályi Nagy Géza
Gábor Géza (Nagy- sálymosi József)	Molnár Sándor	Vikár Béla
Gyarmath B. János	Németh Antal	Zajtl Ferenc
	Nógrády László	Zádor Sietner Tamás

A Társaság elhunyt tiszteletbeli tagjai:

Berzeviczy Albert	báró Wlassics Gyula
gróf Klebelsberg Kúnó	Zdziechowski Marjan

A Társaság elhunyt rendes tagjai:

Csánky Dezső	Köveskúti Jenő	Olay Ferenc
Desewffy István	Kuzsinszky Bálint	Pekár Gyula
Hubay Jenő	Lamperth Géza	Soltész Adolf
Kenedy Géza	báró Nyáry Albert	Szádeczky Kardoss Lajos
Kiss Menyhért		Tomcsányi János

A Társaság Nagydíjával kitüntetettek:

- 1936-ban Divéky Adorján és Zdziechowski Marjan (Wilno)
 1937-ben Veress Endre és Illakowicz Kazimiera (Warszawa)
 1938-ban Istók János és Dabrowski Jan (Kraków)

A Társaság címe: Budapest, V., Széchenyi-utca 1

NKE EKK

HHK Kari Könyvtár

84758373

BIBLIOTHECA HUNGARO-POLONICA
BIBLIOTHÉQUE HUNGARO-POLONAISE
RÉDIGÉ PAR: EDGAR PALÓCZI
BUDAPEST V, SZÉCHENYI-U. 1.

DÉJÀ PARUS

1. Palóczi Edgar: Le prince Miecislav Woroniecki Korybut.
2. Kertész Jean: Hungaria et Polonia. Bibliographie des relations hungaro-polonaises.
3. Palóczi Edgar: Rois polonais en Hongrie.
4. Olay François: La convention culturelle polono-hongroise et l'amitié des deux nations.
5. Kertész Jean: La Pologne et les Andrásy.
6. Kertész Jean: Le voyage du Gouverneur Nicolas de Horthy en Pologne.
7. Baron Nyáry Paul: La Pologne et les Anjou.

EN PRÉPARATION

8. Erdeős Ladislaus: La légion polonaise en Hongrie (1848/49).
9. Veress André: Le roi Etienne Báthory, le Mécène.
10. Palóczi Edgar: La vie et les oeuvres d'Adam Mickiewicz.
11. Galánthay Glock Théodore vitéz: La Sainte Cunégonde.

PARAITRONT

12. Jaroszevska Boleslawa: Isabella Jagiellonka reine de Hongrie.
13. Palóczi Leopold: L'Éthnographie de la Pologne (1871).
14. Les monuments polonais en Hongrie.
15. Nos héros polonais pendant la guerre de l'indépendance hongroise de 1848/49.
16. L'amitié polonaise dans la poésie hongroise.
17. Familles nobles polonaises en Hongrie.
18. Les Hongris à Dantzig, etc. etc.

